

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
ВІННИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

ІМ. М.І. ПИРОГОВА

Кафедра філософії та суспільних наук

**ФІЛОСОФІЯ
В СУЧАСНОМУ НАУКОВОМУ
ТА
СОЦІАЛЬНО - ПОЛІТИЧНОМУ
ДИСКУРСАХ**

МАТЕРІАЛИ ДОПОВІДЕЙ ТА ВИСТУПІВ

**ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ
НАУКОВО - ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ
З МІЖНАРОДНОЮ УЧАСТЮ**

19 листопада 2020 року

ВІННИЦЯ 2020

УДК 101:808.5

ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР

**академік Національної академії медичних наук України,
ректор Вінницького національного медичного університету ім. М.І. Пирогова,
доктор медичних наук, професор, професор кафедри нормальної фізіології
Мороз Василь Максимович**

ЗАСТУПНИК ГОЛОВНОГО РЕДАКТОРА

**проректор з наукової роботи
Вінницького національного медичного університету ім. М.І. Пирогова,
доктор медичних наук, професор, професор кафедри нормальної фізіології
Власенко Олег Володимирович**

**професор кафедри філософії та суспільних наук
Вінницького національного медичного університету ім. М.І. Пирогова,
доктор філософських наук, професор
Вергелес Костянтин Миколайович**

Редакційна колегія:

Черкасов Святослав Васильович доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії та суспільних наук Вінницького національного медичного університету ім. М.І. Пирогова

Харьковщенко Євген Анатолійович доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри релігієзнавства філософського факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Попов Володимир Юрійович доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії Донецького національного університету ім. В. Стуса

Куліш Павло Лаврентійович кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри філософії та суспільних наук Вінницького національного медичного університету ім. М.І. Пирогова (ВІДПОВІДАЛЬНИЙ СЕКРЕТАР)

Мельник Віктор Мирославович, кандидат політичних наук викладач кафедри політології філософського факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Філософія в сучасному науковому та соціально-політичному дискурсах Матеріали доповідей та виступів всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю 19 листопада 2020 року Вінниця. Видавництво ФОП Кушнір Ю. В. 2020.– 204 с.

ISBN 978-617-7721-38-2

Збірник містить матеріали доповідей та виступів учасників всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю «**Філософія в сучасному науковому та соціально-політичному дискурсах**», яка відбулась в Вінницькому національному медичному університеті ім. М.І. Пирогова 19 листопада 2020 року з нагоди святкування Міжнародного дня філософії. У поданих матеріалах висвітлюється широке коло актуальних проблем розвитку філософських дисциплін від минулих часів до сучасних. Збірник адресовано науковцям, вищої та середньої освіти, аспірантам, магістрантам, пошукувачам, студентам та усім хто цікавиться філософією й гуманітарними дисциплінами.

Матеріали подані в авторській редакції. Автори опублікованих матеріалів несуть повну відповідальність за підбір, точність наведених фактів, цитат, економіко-статистичних даних, власних імен, посилань, грамотність, літературний стиль та інших відомостей. Редколегія залишає за собою право скорочувати та редагувати подані матеріали. Рукописи не повертаються. Організатори конференції та члени редколегії не завжди поділяють думки учасників (авторів).

Рекомендовано до друку Вченою радою Вінницького національного медичного університету ім. М.І. Пирогова (протокол № 5 від 26. листопада 2020р.)

УДК. 101:808.5

ISBN 978-617-7721-38-2

ЗМІСТ

1.	Власенко О.В., Вергелес К.М., Куліш П.Л., Драчук О.П., ПОНЯТТЯ АВТОР, АВТОРСТВО, ПЛАГІАТ: ЗНАЧЕННЯ ТА СМИСЛИ В КОНТЕКСТІ НАУКОВОЇ ЕТИКИ І ПРАВА.....	6
2.	Андрійченко Д.В., КОНЦЕПЦІЯ ВСЕОСЯЖНОЇ ОБОРОНИ І ЇЇ РОЛЬ У ЗМІЦНЕННІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ В СІНГАПУРІ.....	11
3.	Беднарчик Т.Р., Беднарчик М.В. ЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ МЕДИЦИНИ У ПОГЛЯДАХ А. ШВЕЙЦЕРА.....	15
4.	Бобело В.С. КАТЕГОРІЇ «НАЦІОНАЛЬНА ІДЕЯ» ТА «НАЦІОНАЛЬНА ПАМ'ЯТЬ» У СУЧАСНОМУ ВІТЧИЗНЯНОМУ СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНОМУ ВИМІРІ.....	19
5.	Богатчук С.С. ПОЛІТИКО-ФІЛОСОФСЬКІ ПОГЛЯДИ АРИСТОТЕЛЯ НА ДЕРЖАВУ.....	25
6.	Вергелес К.М., Вергелес Т.М., Горохова Л.В. БІОФІЛОСОФІЯ В ПРОЯВАХ СУЧАСНОЇ ТРАДИЦІЇ.....	29
7.	Вовк О.М. УКРАЇНСЬКЕ ПИТАННЯ В ПОЛІТИЦІ ВЕЛИКИХ ДЕРЖАВ В 1917–1920 рр., ФАКТОРИ, ЩО ЗАВДАЛИ УСПІХУ.....	33
8.	Вороний Д.Р. БОРОТЬБА ЗА ПРАВА ЖІНОК В КОНТЕКСТІ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	37
9.	Вуж Т.Є., Вуж А.І. ВИКОРИСТАННЯ ОНЛАЙН ПЛАТФОРМ ДЛЯ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ У ВНМУ, НАУКМА ТА КУК (ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА).....	39
10.	Гаврильченко Ю.П. ПРОБЛЕМИ ІСТОРИКО-ПРАВОВОЇ ПЕРІОДИЗАЦІЇ: ЕКОНОМІКО-ФІЛОСОФСЬКИЙ АСПЕКТ.....	50
11.	Горохова Л.В., Вестімова К.В., Вергелес Т.М. ВІТЧИЗНЯНИЙ ДОСВІД РЕАЛІЗАЦІЇ РЕФОРМИ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ВЛАДИ: СТАН, ТЕНДЕНЦІЇ, ПЕРСПЕКТИВИ.....	53
12.	Гриб В.І., Конотопенко О.П., Мельник Е.А. ФІЛОСОФСЬКІ ОСНОВИ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНОГО ДИСКУРСУ.....	59
13.	Джианг Янкай COVID-19 – КИТАЙСЬКИЙ ВАРИАНТ. ХРОНІКА СОБЫТИЙ: ВОЗНИКНОВЕНИЕ, ДЕЙСТВИЯ, СОЦИАЛЬНЫЕ ПОСЛЕДСТВИЯ (взгляд изнутри).....	65
14.	Довгань Б.В. ФІЛОСОФСЬКЕ ОСМИСЛЕННЯ ПРОБЛЕМ РОЗВИТКУ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ.....	70
15.	Довнар Т.І. ЗАМЕЧАНИЯ О СУБЪЕКТАХ ПРАВА ВО ВРЕМЕНА ВЕЛИКОГО КНЯЖЕСТВА ЛИТОВСКОГО (ВКЛ).....	74
16.	Калач Д.М., Марчук І.А. МІЖКОНФЕСІЙНИЙ ДІАЛОГ ЯК СПОСІБ МИСЛЕННЯ ТА ІСНУВАННЯ.....	76
17.	Кваша К.О. РЕЛІГІЙНІ ПРАКТИКИ ЯК ФЕНОМЕН ЖИТТЄВОГО СВІТУ ОСОБИСТОСТІ	81
18.	Келлер О.Б. НЕМЦЫ-КОЛОНИСТЫ В ПОЛЬСКОМ КОРОЛЕВСТВЕ КАК НОСИТЕЛИ НОВОЙ ПРАВОВОЙ ФИЛОСОФИИ (XIV ВЕК).....	85
19.	Кириченко Ю.О. «ПОЛІТИКА МИЛОСЕРДЯ» ЮЛІЯ ЦЕЗАРЯ: АКТ ВЕЛИКОДУШНОСТІ ЧИ ПОЛІТИЧНА ГРА?.....	87
20.	Кобетяк А.Р. АДМІНІСТРУВАННЯ ТА УСТРІЙ РАННЬОХРИСТІЯНСЬКОЇ ЦЕРКВИ.....	89

21.	Колінько М.В. СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ ПРОСТІР «МІЖ»: ПРОБЛЕМА БЛИЗЬКОСТІ І ДИСТАНЦІЇ.....	93
22.	Корж Г.В. ДЕЯКІ АСПЕКТИ ВИКЛАДАННЯ ФІЛОСОФІЇ НАУКИ: ПРОБЛЕМА ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ ПРИРОДНИЧО-НАУКОВОГО І ГУМАНІТАРНОГО ЗНАННЯ.....	96
23.	Корзун О.В. НАУКОВИЙ ПРОСТІР ТА НАУКОВЕ СПІВТОВАРИСТВО ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ ВИВЧЕННЯ ІСТОРІЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ДОСЛІДНОЇ СПРАВИ УКРАЇНИ ЧАСІВ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ.....	101
24.	Краснощок О.В. ФІЛОСОФИ НА ПЕРШІЙ СВІТОВІЙ ВІЙНІ.....	104
25.	Куліш П.Л., Конотопенко О.П. КЛАСИЧНА ЛОГІКА У ЗАГАЛЬНІЙ СТРУКТУРІ КУРСУ «ЛОГІКА».....	107
26.	Лациба В.П., Лациба В.В. УКРАЇНА НА КУЛЬТУРНИЙ МАПІ СВІТОВИХ ЦІННОСТЕЙ (За результатами 7-ї хвили світового дослідження цінностей 2020).....	110
27.	Левчук К.І. УЧАСТЬ УКРАЇНСЬКОЇ ІНТЕЛІГЕНЦІЇ У РОЗГОРТАННІ НЕФОРМАЛЬНОГО РУХУ В УКРАЇНІ В РОКИ «ПЕРЕБУДОВИ».....	116
28.	Луптак М., Луптакова М. К ВОПРОСУ О СОЦИАЛЬНОЙ СОЛИДАРНОСТИ И ФИЛОСОФИИ СОВРЕМЕННОГО ГОСУДАРСТВОВЕДЕНИЯ.....	119
29.	Майданевич Л.О., Федотова В.В. ПРОБЛЕМА ЗГОДИ НА ВТРУЧАННЯ В СФЕРУ ЗДОРОВ'Я: ФІЛОСОФСЬКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ.....	122
30.	Макаров З.Ю. ПРОСВІТНИЦЬКА РАЦІОНАЛЬНІСТЬ І ФОРМУВАННЯ НАУК ПРО ЛЮДИНУ.....	126
31.	Мельник В.М. ПОЛІТИЧНА АНТРОПОЛОГІЯ: ЩО ТА ЯКИМ ЧИНОМ ВОНА ВИВЧАЄ?.....	130
32.	Мельник Л.М., Грек І.М. РОЗКОЛ В УПЦ КП ТА УТВОРЕННЯ УАПЦ «ФОРМАЦІЇ 1993 РОКУ».....	134
33.	Михальченко Д.О. САКРАЛЬНИЙ ЗМІСТ ЮДЕЙСЬКОЇ ГАСТРОНОМІЧНОЇ КУЛЬТУРИ.....	137
34.	Пилипенко С.П. ФІЛОСОФІЯ ЯК НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА ТА ЇЇ РОЛЬ У ФОРМУВАННІ СВИТОГЛЯДНИХ ОРІЄНТИРІВ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СИСТЕМИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я.....	140
35.	Політанська Д.В. ФІЛОСОФСЬКІ ЗАСАДИ АНТИПСИХІАТРИЧНОГО РУХУ.....	145
36.	Попов В.Ю. ФІЛОСОФІЯ: СМЕРТЬ ЧИ «ПЕРЕЗАВАНТАЖЕННЯ»?.....	148
37.	Поцулко О.А. ПРОБЛЕМА МОРАЛІ В РОЗУМІННІ СУТНОСТІ ЖИТТЯ І СМЕРТІ В ЕПОХУ БІОМЕДИЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ.....	153
38.	Пустовіт С.В. ФІЛОСОФІЯ ТА МЕДИЧНИЙ ДИСКУРС: ЖИТТЄСВІТ ПАЦІЄНТА.....	157
39.	Ратушняк І.І. МІШЕЛЬ ДЕ МОНТЕНЬ (1533-1592) – НАРИС ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ БІОГРАФІЇ.....	164
40.	Риер Я.Г. К ВОПРОСУ О КЛИМАТИЧЕСКОМ ВЛИЯНИИ НА ПРОЦЕССЫ СОЦИАЛЬНО-ПОЛИТИЧЕСКОЙ ИСТОРИИ.....	166
41.	Розбицька Г.П. МАРІОЛОГІЯ В КОНТЕКСТІ СИНОПТИЧНИХ ЄВАНГЕЛІЙ.....	169
42.	Соколовський О.Л. СВІТОГЛЯДНІ ЗАСАДИ ГНОСТИЦИЗМУ У ВИМІРІ ЛЮДСЬКОГО БУТТЯ.....	172

43.	Стрелкова Ю.О. КОМУНІКАТИВНА РАЦІОНАЛЬНІСТЬ ЮРГЕНА ГАБЕРМАСА	176
44.	Труфанова А.О. АБСОЛЮТИЗАЦІЯ СТАТУСУ МИСТЕЦТВА В ІНТУЇТИВІСТСЬКІЙ ФІЛОСОФІЇ А. ШОПЕНГАУЕРА.....	178
45.	Трухманова С.Л., Пилипчук В.Л. ФІЛОСОФСЬКИЙ АСПЕКТ ПИТАННЯ ЯКОСТІ ТА РІВНЯ ЖИТТЯ.....	182
46.	Ханжи В.Б. СООТНОШЕНИЕ ДОБРА И ЗЛА В УЧЕНИЯХ ЛЕЙБНИЦА И КАНТА. РЕКОНСТРУКЦИЯ В АСПЕКТЕ ТЕМПОРАЛИЗАЦИИ.....	185
47.	Харьковщенко Є.А. РЕЛІГІЙНА (НЕ)БЕЗПЕКА В УМОВАХ КОРОНАВІРУСНОЇ ПАНДЕМІЇ В УКРАЇНІ.....	188
48.	Черкасов С.В. АКСІОЛОГІЧНІ ПИТАННЯ У КЛІНІЧНІЙ МЕДИЦИНІ І ПРОБЛЕМА ЛІКАРСЬКОГО ОБОВ'ЯЗКУ.....	191
49.	Ямчук П.М. НАС ОБ'ЄДНАВ ХРИСТОС (світлий спогад про світлу особистість українського християнина).....	192
	НАШІ АВТОРИ	197

6. Сюдюков И. Сергей Крымский "Из всех прав человека важнейшим является право быть другим" [Электронный ресурс] / Игорь Сюдюков. – 19.01.2006 – Режим доступа до ресурсу: <http://www.day.kiev.ua>.
<https://day.kyiv.ua/ru/article/panorama-dnya/sergey-krymskiy-iz-vseh-pravcheloveka-vazhneyshim-yavlyaetsya-pravo-byt>

Ханжи В. Б.,
д. филос. н., профессор,
заведующий кафедрой философии и биоэтики
Одесский национальный медицинский университет
г. Одесса, Украина

СООТНОШЕНИЕ ДОБРА И ЗЛА В УЧЕНИЯХ ЛЕЙБНИЦА И КАНТА. РЕКОНСТРУКЦИЯ В АСПЕКТЕ ТЕМПОРАЛИЗАЦИИ

Осмысление проблемы добра и зла, как и смежных с ней проблем – теокосмодицеи и антроподицеи, соотношения Божьего провидения и человеческой свободы, красной нитью проходит через всю историю философской мысли. Значительность объема современных публикаций, посвященных этой проблематике, лишний раз свидетельствует о ее неуываемости. В то же время в исследовательской литературе (в том числе историко-философского плана) практически не рассмотрен весьма перспективный нюанс этического моделирования, который, полагаю, имеет все основания послужить ориентиром для авторов, осуществляющих научный поиск в рамках заявленного спектра проблем. Тонкость эта заключается в темпорализации («овременении») диалектики добра и зла, то есть в рассмотрении пары этических антагонистов и соответствующей системы отношений сквозь призму категории времени. Весьма вероятно, что если бы мыслители прошлых эпох узнали о современных интерпретациях их подходов, то в большинстве случаев были бы озадачены такими неожиданными поворотами. Но, надо полагать, в ряде примеров этической мысли данная акцентуация осуществляется авторами открыто и даже преднамеренно.

В неисчерпаемом философском наследии Нового времени особенно привлекательным плацдармом для интерпретации в аспекте темпорализации выглядят учения о добре и зле Готфрида Вильгельма Лейбница и Иммануила Канта. На мой взгляд, разработки проблем теокосмодицеи и антроподицеи, предложенные этими авторами, обладают значительным потенциалом для заявленного моделирования. Таким образом, *целью* данной работы является реконструкция модели соотношения добра и зла в концепциях Г. В. Лейбница и И. Канта в аспекте темпорализации.

В фундаментальном труде Г. В. Лейбница «Опыты теодицеи о благодати Божией, свободе человека и начале зла» (1710) философом поднят вопрос о цели Господа Бога, выступающей началом-аттрактором истории человечества и, соответственно, сопровождающего ее времени. В этом контексте примечательна дискуссия Лейбница с П. Бейлем, в которой первый автор отвергает тезис второго о человеческом счастье как единственной цели Всевышнего, ведь такой мир являлся бы сферой человеческого шовинизма, что, бесспорно, несправедливо по отношению к Универсуму в целом. Скорее, таковой выступает гармония мироздания, «предустановленная» в Высшем Разуме. Человеку же определена особая миссия в реализации замысла: именно его взаимодействие с иными сотворенными родами, видами и индивидами призвано конституировать структуру мира. Ему даны свыше и орудия претворения этой миссии в жизнь – разум и свободная воля. При этом, как понятно из замечаний Лейбница, отсутствие этих определяющих атрибутов «обесчеловечивает» человека, лишает его природу свойственного ей профиля, а ущемление потенции устремленности свободной воли как на благо, так и на зло «десвободизирует» саму волю. Выходит, что статус объекта человеческой деятельности в то же время есть достаточное основание для *существования* всего остального тварного мира. У Лейбница находим: «Желать, чтобы Бог не давал свободы воли разумным созданиям, – значит желать, чтобы этих созданий не существовало; а желать, чтобы Бог помешал им злоупотреблять ею, – значит желать, чтобы существовали только одни эти создания среди всего того, что приспособлено только для них» [3, с. 205].

Особенно важно, что структурные отношения, формируемые в системе мироздания человеком, динамичны. И поскольку интеракции «человек-мир» сущностно несут компоненту этической определенности (как позитивной, так и негативной), то временность мира, заданная устремленностью к цели, неминуемо окрашивается в тона нравственного противоборства. Следовательно, до того, как светопредставление поставит точку в разделении людей на праведных и грешных, человеческое развитие будет историей взаимодействия (каким бы оно ни было!) добра и зла. Справедливо, похоже, и обратное замечание: взаимодействие добра и зла только потому и имеет возможность осуществления, что обладает временной, становящейся структурой.

Почему время, отведенное человечеству на его становление вплоть до Страшного Суда, сущностно несет в себе показанную «борьбу в единстве»? Как было показано выше, однозначно доброй история и не могла бы состояться. Другое дело, что зло далеко не всегда является таковым безапелляционно. Лейбниц выделяет три вида зла: метафизическое, физическое и моральное [3, с. 144]. Философ подчеркивает, что так называемое физическое зло в ином ракурсе рассмотрения оказывается наказанием за проступок либо необходимой ступенью к благу, пусть и вызывающей страдания. Так же и моральное зло (как и физическое, не желаемое, а лишь допускаемое Богом) может быть рассмотрено как девиация, способствующая выполнению благой миссии, долга (эстетическая аргументация оправдания Бога и мира). В то же время, в тех или

иных случаях зло истолковывается не как следствие или предпосылка добра, а антидиалектически – как прямая объективная его антитеза. Ведь созданный в определенной мере ограниченным человек (метафизическое зло) потому и способен оступаться. Но это самое обстоятельство, неисключительная потенцированность его деятельности в русле добра, – естественное следствие реализации неотъемлемого атрибута людского бытия – свободной воли, что автономизирует человека не только в аспекте прав, но и в аспекте ответственности (этический вариант решения проблемы теокосмодицеи).

В еще более значимой мере интересующая нас категориальная конструкция «свобода воли – добро и зло – время» подвергнута осмыслению в философском наследии И. Канта. Более того, эта понятийная сеть, традиционно имеющая *этико-онтологическую* окраску, у кенигсбергского мыслителя претерпевает трансформацию в *этико-антропологическую*. «Овременение» свободы воли (пусть и имплицитно) осуществляется философом следующим образом. Если исходить из посыла Канта о том, что «*суть всякой нравственной ценности поступков состоит в том, что моральный закон непосредственно определяет волю*» [1, с. 459], то выходит, что такой параметр воли, как направленность, есть следствие действия этого закона (категорического императива), выступающего в качестве аттрактора воления. При этом наличие вектора никакого ущерба самой свободе воли не несет, ибо моральный закон есть ее собственное (а не внешнее) определяющее основание. Более того, дальнейшая интерпретация показанной мысли немецкого философа приводит к идее фазовой темпорализованности свободы воли. Ее развертывание в *настоящем* есть потенцирование *будущей* реализации целей. В то же время подобная динамика выкристаллизовывает (и автоматически «отсекает») и *прошлое* как средоточие детерминированности, что, соответственно, табуирует его возможность выступить полем реализации свободной воли.

Как известно, в рамках установок кантовской теории спекулятивного («чистого») разума время, истолкованное в метафизическом смысле (как «...необходимое представление, лежащее в основе всех созерцаний» [2, с. 71]), обладает совершенно иной ориентированностью: будучи рассмотренным (как и пространство) в качестве априорного основания человеческой чувственности, оно оказывается устремленным не в открытое будущее, а в аккумулярованное прошлое (на опыт). Иными словами, время (как и пространство) выступает в качестве своеобразного условия восприятия объектов действительности в той их данности, которая явлена субъекту. Поэтому говорить о «стреле времени» как таковой в этом случае не приходится (подробнее – [4, с. 356]). Иная ситуация созревает, когда речь идет об установках практического разума. Именно в лоне такого подхода вызревает возможность, с одной стороны, темпорализовать свободу воли через ее однозначную устремленность в грядущее («этическая стрела времени»), а также, с другой стороны, посредством интенцированности свободы воли на будущую реализацию целей придать времени ярко выраженную этическую окраску.

Результаты предложенной интерпретации этических учений Лейбница и Канта (как и других философов) послужат фундаментом осуществления более

масштабной цели – этической реконструкции концепции антропного времени и исторического процесса, чему будут посвящены дальнейшие исследования.

Литература

1. Кант И. Критика практического разума / И. Кант ; пер. с нем. Н. М. Соколова // Собрание сочинений : в 8 т. (Юбилейное издание 1794–1994) / под общ. ред. А. В. Гулыги. — М. : Чоро, 1994. — Т. 4. — С. 373–565.
2. Кант И. Критика чистого разума / И. Кант ; пер. с нем. Н. Лосского ; сверен и отред. Ц. Г. Арзаканяном и М. И. Иткиным ; прим. Ц. Г. Арзаканяна. — М. : Эксмо, 2011. — 736 с. — (Антология мысли).
3. Лейбниц Г. В. Опыты теодицеи о благости Божией, свободе человека и начале зла / Г. В. Лейбниц ; пер. с франц. и лат. К. Е. Истомина и Ф. К. Смирнова / под ред., со вступ. ст. и прим. В. В. Соколова. — Изд. стереотип. — М. : Книжный дом «ЛИБРОКОМ», 2017. — 560 с. — (Из наследия мировой философской мысли: история философии).
4. Шинкарук В. І. В. І. Вернадський та І. Кант. Гуманістичні традиції і сучасність / В. І. Шинкарук // Вибрані твори : у 3-х т. / упоряд. : В. В. Лях, В. Г. Табачковський ; авт. передм. В. Г. Кремень. — К. : Укр. центр духовної культури, 2003. — Т. 1. — С. 355–363.

Харьковщенко Є. А.,

д. філос.н., професор,

завідувач кафедри релігієзнавства

Київський національний університет імені Тараса Шевченка,

м. Київ, Україна

РЕЛІГІЙНА (НЕ)БЕЗПЕКА В УМОВАХ КОРОНАВІРУСНОЇ ПАНДЕМІЇ В УКРАЇНІ

Пандемія змусила більшість держав світу переглянути звичний погляд на соціальну взаємодію та проведення масових заходів. Ця ситуація вплинула й на релігійну сферу. Державна влада вступила у протиріччя з релігійними установами. Між тим, релігійні установи розділилися щодо реакції на запроваджені карантинні заходи: підтримка поєдналася з нейтральністю та закликами до ігнорування владних приписів. Реалізація гарантованих Конституцією та Декларацією прав людини духовно-релігійних прав та свобод була поставлена під питання. Мета статті – визначення впливу коронавірусної пандемії на релігійну сферу та духовно-релігійне буття. У рамках цього дослідження було поставлено такі завдання: визначення поняття релігійної безпеки, окреслення проблеми трансформації релігійної безпеки у ситуації пандемії та забезпечення духовно-релігійної безпеки в Україні під час пандемії